

Отримано: 20 вересня 2017 р.

Прорецензовано: 25 вересня 2017 р.

Прийнято до друку: 2 жовтня 2017 р.

e-mail: saphochka1@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2017-67-55-58

Борзенко О. П. Комунікативна компетенція як засіб реалізації практичних навичок іншомовного спілкування / О. П. Борзенко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». – Острог : Вид-во НаУОА, 2017. – Вип. 67. – С. 55–58.

УДК: 378:81'243

Олександра Павлівна Борзенко,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет, м. Харків

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ

У статті проаналізовано питання іншомовної комунікативної компетенції та встановлено, що її формування є основною метою мовного навчання, що комунікація – найважливіший чинник формування суспільства, пов'язана з конкретним етносом, його культурою, історією, психологією, тобто специфікою світосприйняття, світобачення. З'ясовано, що більшість дослідників вважають мовленнєву діяльність універсальною та національно специфічною. Установлено, що мова є засобом спілкування з ключовою комунікативною функцією, під час спілкування одночасно задіяні як мова так і мовлення, тобто мова реалізує своє призначення бути засобом комунікації тільки через мовлення та основним механізмом передавання інформації в спілкуванні, а також універсальність мови уможлиблює як внутрішнє, так і міжкультурне спілкування. Встановлено, що навички є автоматизованими компонентами, основою уміння мовленнєвої діяльності, що всі види компетенції формують іншомовну комунікативну компетенцію, удосконалюють вміння практичного оволодіння іноземною мовою. З'ясовано, що сучасність вимагає нових підходів до організації та вдосконалення навчального процесу вивчення іноземної мови. Одним із основних компонентом навчального процесу є засоби навчання, які впливають на якість знань, покращують засвоєння навчального матеріалу. Для іншомовного спілкування необхідний додатковий комплекс знань, практичних навичок та вмінь, який дасть змогу студентам в умовах безпосередньої міжкультурної комунікації легко вступати у контакт із представниками іншої культури, розуміти наміри і поведінку партнерів по спілкуванню, планувати свої мовленнєві вчинки відповідно до соціокультурної специфіки країни. Отже, оволодіння студентами іншомовним спілкуванням означає формування у них певного рівня комунікативної компетенції, достатнього для здійснення міжкультурного спілкування в мовленнєвій діяльності.

Ключові слова: комунікація, суспільство, іншомовна комунікативна компетенція, іншомовне спілкування, практичні навички, мова, іноземна мова.

Александра Павлівна Борзенко,
Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет, г. Харьков

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК СПОСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАКТИЧЕСКИХ НАВИЧОК ІНОСТРАННОГО ОБЩЕННЯ

В статье проанализированы вопросы иностранной коммуникативной компетенции и установлено, что ее формирование есть основная цель языкового обучения, что коммуникация – важный фактор формирования общества, связанная с конкретным этносом, его культурой, историей, психологией, то есть со своей спецификой мировосприятия, мировидения. Выяснено, что большинство исследователей считают языковую деятельность универсальной и национально специфической. Установлено, что язык есть средством общения с ключевой коммуникативной функцией, во время общения одновременно задействованы как язык, так и речь, то есть язык реализует свое предназначение быть средством коммуникации только через язык и основным механизмом передачи информации в общении, а также универсальность языка обеспечивает как внутреннее, так и межкультурное общение. Установлено, что навыки есть автоматизированными компонентами, основой умения речевой деятельности, что все виды компетенции формируют иностранную коммуникативную компетенцию, совершенствуют умение практического овладения иностранным языком. Выяснено, что современность требует новых подходов к организации и совершенствованию учебного процесса изучения иностранного языка. Одним из основных компонентом учебного процесса есть способы изучения, которые влияют на качество знаний, улучшают усваивание изучаемого материала. Для иностранного общения необходим дополнительный комплекс знаний, практических навыков и умений, которые дадут возможность студентам в условиях непрерывной межкультурной коммуникации контактировать с представителями другой культуры, понимать намерения и поведение партнеров в общении, планировать свои речевые действия соответственно к социокультурной специфике страны. Следовательно, овладение студентами иностранным общением означает формирование у них определенного уровня коммуникативной компетенции, достаточного для осуществления межкультурного общения в речевой деятельности.

Ключевые слова: коммуникация, общество, иностранная коммуникативная компетенция, иностранное общение, практические навыки, язык, иностранный язык.

Oleksandra Borzenko,
Kharkiv National Automobile and Road University, Kharkiv

COMMUNICATIVE COMPETENCE AS A MEANS OF IMPLEMENTATION OF A FOREIGN LANGUAGE PRACTICAL SKILLS

The issues of foreign language communicative competence have been analyzed in this article. It has been established that its formation is the main goal of language teaching and communication is the most important factor in the formation of a society, connected with a specific ethnos, its culture, history, psychology, that is, the specificity of world perception, worldview. It is stated that the majority of researchers consider the speech activity to be universal and nationally specific. It has been established that language is a means of communicating with the key communicative function, while communicating simultaneously both language and speech are used, that is, the language realizes its purpose to be a means of communication only through speech and the main mechanism of transmitting information in communication, as well as the versatility of the language makes either internal or intercultural communication possible. It has been established that skills are automated components, the basis of speech activity, that all types of competences form foreign language communicative competence,

improve the ability to practice foreign language skills. It is stated that modernity demands new approaches to the organization and improvement of the process of learning a foreign language. One of the main components of the learning process is the learning tools that affect the quality of knowledge, improve the studying of learning material. For communication in a foreign language, an additional set of knowledge, practical skills and skills is required; it will enable students, in the context of direct intercultural communication, to easily get in touch with representatives of another culture, understand the intentions and behavior of communication partners, and plan their speech activities in accordance with the country's socio-cultural specifics. Consequently, mastering students' intercultural communication means forming of a certain level of communicative competence that is sufficient for intercultural communication in speech activity.

Key words: communication, society, foreign language communicative competence, foreign language communication, practical skills, language, foreign language.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Сучасне суспільство стає залежним від комунікації. З'явилася потреба глибокого розуміння сутності й механізмів спілкування, комунікації загалом і насамперед комунікації з використанням засобів живої природної мови.

Комунікативна компетенція передбачає опанування у суспільному житті усним і писемним спілкуванням, оволодіння кількома мовами. Студент отримує знання та набуває практичних навичок подоланням теоретичних та практичних проблем при формуванні вмінь різних видів мовленнєвої діяльності. Ці проблеми вивчаються багатьма науковцями:

Український лінгвіст М. Кочерган визначає мову як засіб спілкування притаманний тільки людині, та зазначає, що проблеми сутності мови, її функції важливі, тому що мова це необхідна умова мислення, існування суспільства. Шлях особистості до пізнання пролягає через мову.

Американський мовознавець Н. Хомський ввів поняття «мовна компетенція», та зазначив, що мовна компетенція формується внаслідок взаємодії вроджених знань та засвоєного мовного матеріалу, тобто це індивідуальне світосприйняття. А американський дослідник Д. Хаймс вважає, що компетенція – це не тільки володіння граматикою й словником, а й знання умов, ситуацій, в яких відбувається мовленнєвий акт. Він розширив обсяг цього поняття, перетворивши його на одне з важливіших понять соціолінгвістичної та комунікативної компетенцій [1, с. 138, 139].

Український дослідник Ф. Бацевич вважає, що міжкультурна комунікація – це процес спілкування людей, які належать до різних національних спільнот, які користуються різними мовами, мають різну комунікативну компетенцію, яка може стати причиною комунікативних невдач в спілкуванні.

Такі вчені, як Т. Елкін, Е. Роулстон зазначають, що систематичне використання при вивченні іноземної мови: читання, письма, фільмів, мультфільмів, різних телевізійних програм, друкованих карток, таблиць сприяють формуванню у студентів готовність до іншомовного спілкування.

Аналіз науково-педагогічних джерел з основ теорії мовної та міжкультурної комунікації, комунікативної лінгвістики, загального мовознавства, психолінгвістики, методик навчання іноземних мов показав, що вітчизняними та зарубіжними науковцями розроблені дидактико-методичні підходи до навчання іноземних мов, які включають алгоритм засвоєння знань, формування практичних навичок іншомовного мовлення.

Мета статті полягає у розгляді та розкритті особливостей реалізації практичних навичок іншомовного спілкування при формуванні у студентів комунікативних здібностей міжкультурної комунікативної компетенції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із основних об'єктів дослідження викладання іноземних мов є іншомовна комунікативна компетенція, яка сприяє реалізації практичних навичок спілкування з представниками інших культур. Зміни в суспільстві спричинили розширення спілкування між людьми різних національностей.

Сучасне суспільство усвідомлює, що знання іноземної мови дає переваги до залучення особистості в культурні, професійні, економічні процеси розвитку та забезпечує її взаємодію з полікультурним глобалізованим і конкурентним світом.

Знання є першим завданням у процесі оволодіння іноземною мовою. Для успішного спілкування необхідний їх перехід на рівень практичних мовленнєвих навичок, де операції з мовними одиницями відбуваються несвідомо, легко, швидко і ненапружено. Досягти цього можна шляхом багаторазового здійснення відповідної операції, тобто вправлення. Отже, навичка – це доведена до автоматизму дія з мовним матеріалом (слова, словосполучення, фрази). Навички є автоматизованими компонентами, основою уміння і мовленнєвої діяльності [10, с. 32].

Мовні знання та відповідні мовленнєві навички утворюють мовну компетенцію; країнознавчі та лінгвокраїнознавчі знання – соціокультурну та соціолінгвістичну компетенції; мовленнєві вміння – мовленнєву компетенцію. Усі ці види компетенції формують іншомовну комунікативну компетенцію, розвиток якої є основною метою вивчення іноземної мови [10, с. 63].

Для того щоб навчати студентів спілкуватись на міжкультурному рівні, недостатньо сформувати навички роботи з мовним матеріалом, вміння приймати та передавати інформацію іноземною мовою. Для іншомовного спілкування необхідний додатковий комплекс знань, практичних навичок та вмінь, який дасть змогу студентам в умовах безпосередньої міжкультурної комунікації легко вступати у контакт із представниками іншої культури, розуміти наміри і поведінку партнерів по спілкуванню, планувати свої мовленнєві вчинки відповідно до соціокультурної специфіки країни, мову якої вони вивчають. Отже, оволодіння студентами іншомовним спілкуванням означає формування у них певного рівня комунікативної компетенції, достатнього для здійснення міжкультурного спілкування в мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні, читанні та письмі у типових ситуаціях, визначених програмою [10, с. 55, 56].

Сучасність вимагає нових підходів до організації та вдосконалення навчального процесу вивчення іноземної мови. Одним із основних компонентом навчального процесу є засоби навчання, які впливають на якість знань, покращують засвоєння навчального матеріалу. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій, мультимедійних систем навчання допомагає вирішити основне завдання мовної освіти – формування у студентів мовної компетенції.

Прийнятий в сучасній вітчизняній методиці комунікативний підхід до навчання іноземних мов зумовлює вибір цілей, згідно з якими визначаються принципи, зміст, методи, прийоми [5, с. 23].

Місце і роль будь-якої країни в світовій спільноті пов'язані з її спроможністю виробляти, споживати і застосовувати нові знання й технології. Ці процеси безпосередньо залежать від науки, освіти, виробництва, спільним інструментом яких є інформаційні й комунікаційні технології. Міжнародний досвід розвитку таких технологій свідчить про їхній вплив на стосунки людей у суспільстві, взаємозв'язки, освіти, регіональний розвиток. Сучасні комунікативні технології надають людині

можливість швидко і якісно передавати та отримувати інформацію, спілкуватись в будь-яких сферах і на будь-яких відстанях. Тобто йдеться про комунікації – соціальну взаємодію за допомогою мовних і паралінгвальних (міміка, жести тощо) засобів з метою передавання інформації. Знання законів комунікації сприяє розвитку комунікативної компетентності – рівня свідомої взаємодії з людьми [1, с. 7, 8].

Метою вивчення іноземної мови є оволодіння студентами іншомовною комунікативною компетенцією, що дає можливість для виконання комунікативних завдань в реалізації життєвих ситуаціях.

Відомо, що в умовах іншомовного спілкування під час обговорення різних аспектів життєдіяльності суспільства в країнах рідної та іноземної мов можуть виникати комунікативно-понятійні перешкоди, спричинені неадекватною мовною семантизацією його учасниками мовних одиниць з національно-культурними та соціально-класовими компонентами семантики. Український дослідник Ф. Бацевич вважає, що міжкультурна комунікація – процес спілкування (вербального і невербального) людей (груп людей), які належать до різних національних лінгвокультурних спільнот, здебільшого користуються різними ідіоетнічними мовами, відчувають лінгвокультурну «чужорідність» партнера по спілкуванню, мають різну комунікативну компетенцію, яка може стати причиною комунікативних невдач в спілкуванні [11, с. 46].

Комунікація відбувається і завдяки використанню інших засобів, наприклад підняті брови (жест) можуть означати здивування; піктограма (атрибут навколишнього середовища) *Діти йдуть до школи* – застереження водію зменшити швидкість; покашлювання (голосовий ефект) – знак попередження. У людській взаємодії активно використовують і невербальну комунікацію. Вербальний та невербальний компоненти – невід’ємні складові процесу комунікації. Під комунікацією розуміють обмін думками та інформацією у формі мовленнєвих або письмових сигналів, що є синонімом поняття «спілкування». Спілкування означає обмін думками, інформацією та емоційними переживаннями між людьми, тобто це актуалізація комунікативної функції мови в різноманітних мовленнєвих ситуаціях. [12, с. 13, 14].

Науковцями досліджуються й полілінгвокультурна особистість, тактика спілкування в полілінгвокультурній ситуації, враховуючи національні особливості, такі як, «сукупність специфічних характеристик нації (етносу в цілому), які формують її неповторність серед інших націй». До цих особливостей відносять неповторні риси психології, культури, традиції та інші національно – особистісні етнічні чинники, а також насамперед мову [2, с. 127].

Так, ще в діалозі Платона «Кратил» формується ідея мови як знаряддя, основного механізму передавання інформації в спілкуванні [3, с. 14].

Мова – явище суспільне, оскільки виникає і розвивається лише в людському суспільстві. Мова є засобом спілкування з ключовою комунікативною функцією. Полягає вона в тому, що під час говоріння (передавання інформації) та розуміння (сприймання інформації) за допомогою одиниць мови (коду) адресант передає (кодує), а адресат сприймає (декодує) зміст повідомлюваного. Тобто під час спілкування одночасно задіяні мова і мовлення. Мова реалізує своє призначення бути засобом комунікації тільки через мовлення [7, с. 15, 43]. Мова й мовлення є одним із видів діяльності особистості, який забезпечує спілкування та мислення, тобто комунікацію. Універсальність мови дає людині змогу використовувати її як засіб комунікації у всіх потенційно можливих ситуаціях спілкування, зокрема й з іншими культурами. Саме універсальність мови уможливило як внутрішнє, так і міжкультурне спілкування. Кожна мова по-своєму розподіляє світ, тобто має власний спосіб його концептуалізації [6, с. 411]. Тому засвоєння мови без знання культури недостатньо для ефективного контакту між представниками різних національностей та мов. Однією з основних перешкод для повного взаєморозуміння є розбіжності у мовному мисленні. Народи мають різний менталітет [4, с. 50].

Знання мови і володіння нею не тотожні. Володіння мовою, тобто здатність вільно говорити і розуміти, мислити за допомогою мови, є природним явищем, універсальною властивістю, до якої змалку привчається людина і більшою мірою робить це автоматично, на межі свідомого і підсвідомого. Знання мови – це вже цілком усвідомлене сприйняття мови як скарбниці певних знань про людину і світ, які закарбовані в лексиці, фразеології, граматиці, інших способах мовного вираження. Усвідомлене і глибоке знання про мову або мови з’являється найчастіше у процесі порівняння. «Хто не знає чужих мов, – писав Й. Гете, – не має уявлення і про свою». Знання мов у цьому сенсі слугує першоджерелом знань про національно-культурні особливості різних народів, формує міжкультурну компетентність, без чого неможливе досягнення взаємної поваги і розуміння [9, с. 10].

Як зазначив Ж. Фігель «багатомовність лежить у самому серці європейської ідентичності, оскільки мови є наріжним каменем культурного розвитку особистості кожного європейця» [14].

Іноземна мова стала важливим засобом міжнародного спілкування, відчувається потреба у фахівцях різних галузей, які активно володіли б іноземною мовою для вирішення своїх професійних та персональних проблем. Тому якість освіти сучасного студента, як майбутнього фахівця, пов’язана з необхідністю оволодіння іноземними мовами та має відповідати міжнародним уявленням щодо основної компетенції справжнього фахівця. Щоб відповідати цим вимогам, необхідно на основі подальшого розвитку знань докорінно оновити зміст викладання іноземних мов у вищій школі, зокрема викладання іноземних мов за професійним спрямуванням. Це вимагає нової орієнтації цілей, принципів, змісту, технологій, методів і форм, методик викладання мови на нових інноваційних засадах, які передбачають розвиток діяльної комунікативної компетенції, тобто: практичне оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності та комунікативне використання іноземної мови як у повсякденних, загальних ділових ситуаціях, так і у фахових; професійну і фахову спрямованість, що передбачає залучення та реалізацію практичних навичок, умінь, знань; усвідомлення міжкультурних відмінностей, розуміння чужих та своєї культур; спільне обговорення й визначення викладачами та студентами тематики навчального процесу; формування тематичних мереж для визначення змісту навчального процесу; систему оцінювання рівня сформованості комунікативної компетенції студентів з урахуванням рівнів оволодіння іноземною мовою, визначених у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти [8, с. 75].

Реформування освітньої галузі вимагає оновлення методів навчання іноземної мови, переосмислення мети, завдань і змісту навчання, впровадження нових освітніх технологій та підходів до навчання.

Суспільству необхідна освіта, що постійно оновлюється освітніми технологіями, засобами навчання. Тому розробка та реалізація нових сучасних освітніх технологій потребує постійного звернення до здобутків технологічного прогресу нового інформаційного суспільства [13, с. 131].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок. Таким чином, комунікація є важним чинником організації суспільства та невід'ємною складовою життя людини. Щоб сформувати у студентів здатність і готовність до міжкультурної комунікації, необхідно навчити їх спілкуватись у межах певних сфер діяльності, ситуацій шляхом засвоєння конкретного мовного та мовленнєвого матеріалу через формування відповідних практичних навичок, вмінь та на основі подальшого розвитку знань докорінно оновити зміст викладання іноземних мов у вищій школі, тобто: орієнтацію цілей, принципів, технологій, методів, форм та методик викладання мови на нових інноваційних засадах, які передбачають розвиток діяльної комунікативної компетенції.

Література:

1. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики : підручник / Ф. Бацевич. – 2-ге вид., доп. – К. : ВЦ «Академія», 2009. – 376 с.
2. Бацевич Ф. Словник термінів міжкультурної комунікації / Ф. Бацевич. – К. : Довіра, 2007. – 205 с.
3. Бацевич Ф. Вступ до лінгвістичної прагматики : підручник / Ф. Бацевич. – К. : ВЦ «Академія», 2011. – 304 с.
4. Борзенко О. Тотожність асоціативного значення, аналогічності, характеру ситуації вживання при порівнянні деяких українських та англійських прислів'їв та приказок / О. Борзенко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна» : збірник наукових праць / укладачі : І. Ковальчук, Л. Коцюк. – Острого : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2016. – Вип. 62. – С. 49–52.
5. Борзенко О. Формування іншомовної комунікативної компетентності при використанні сучасних підходів та інноваційних технологій в навчанні студентів ВНЗ / О. Борзенко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна» : збірник наукових праць / укладачі : І. Ковальчук, Л. Коцюк. – Острого : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2016. – Вип. 63. – С. 23–25.
6. Борзенко О. Мова як найважливіший спосіб та основа формування знань і уявлень людини про навколишню дійсність, що об'єктивується у вигляді картин світу / О. Борзенко // Наукові записки. – Випуск 153. – Серія: Філологічні науки – Кропивницький : Видавець Лисенко В. Ф., 2017. – С. 411–416.
7. Вступ до мовознавства: підручник / [І. Голубовська, С. Лучканин, В. Чемес та ін.] : за ред. І. Голубовської. – К. : ВЦ «Академія», 2016. – 320 с.
8. Кондрашева О., Тішкіна О., Тютюнник В. Інтерактивні технології у викладанні іноземної мови для вдосконалення професійної діяльності / О. Кондрашева, О. Тішкіна, В. Тютюнник // Англїстика та американїстика. –2008. – Випуск 5. – С. 74–79.
9. Манакін В. Мова і міжкультурна комунікація: навч. посіб. / В. Манакін. К. : ВЦ «Академія», 2012. – 288 с.
10. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах : підручник / Л. Панова, І. Андрійко, С. Тезікова та ін. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 328 с.
11. Онкович Г. «Діалог культур» як сучасна педагогічна технологія / Г. Онкович // Вища освіта України. – 2011. – №4. – С. 42–48.
12. Семенюк О. Основи теорії мовної комунікації : навч. посіб. / О. Семенюк, В. Парашук. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 240 с.
13. Borzenko O. Implementing of modern education technology in educational process of college students' second language learning / O. Borzenko // Yearbook of Varna University of Management. XIII International scientific conference «The modern science business and education». Publisher : Varna University of Management, Bulgaria, 2017. – Volume X. – P. 130–135.
14. Key Data on Teaching Languages at School in Europe, 2005 edition, Eurydice. Coord. Nathalie Baidak. The information network on education in Europe. – 112 p.